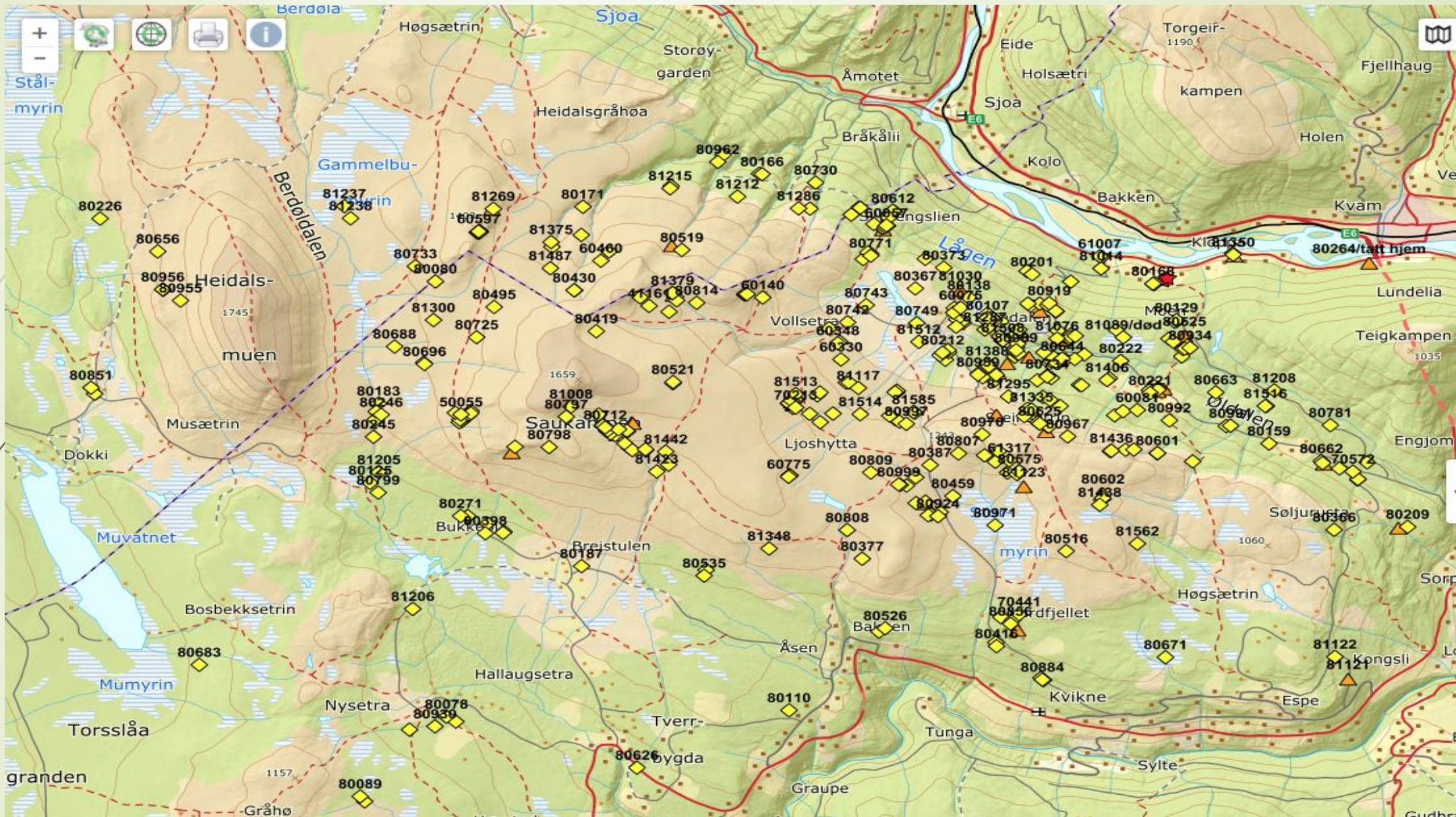

Lammetap prosjekt Oppland 2018- 2019

Prosjektet Fron vest som er avsluttet

Bakgrunn

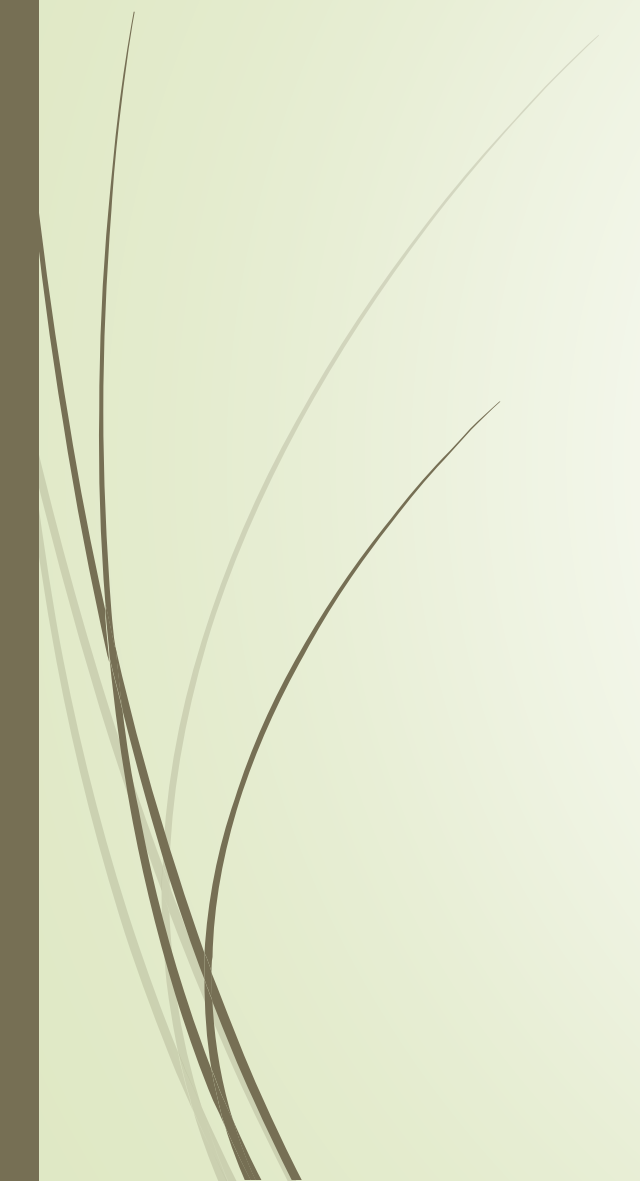
- Fylkesmannen ønsker mer dokumentasjon i enkelte områder
- Redusert erstatning
- Store tap over flere år
- 400 bjeller på lam 1611 (2018) og 1284 (2019)
- Det var tenkt 2 til 3 år med prosjekt

Ressurser

- Prosjektledelse, landbrukskontorene i Nord- og Sør- Fron
- Ansvarlige for gjennomføring
Pål Kjørstad
Oppland Radiobjellelag
Jonny Mathisen
Norske kadaverhunder

Prosjekt Fron Vest (inkl. Nord-Fron og Sør-Fron kommuner) – overvåkingsprosjekt ved bruk av radiobjeller og kadaverhunder

Prosjekt Fron Vest vart sett i gang våren/sommaren 2018. Bakgrunn for prosjektet var at det over fleire år har vore store tap av sau på utmarksbeite, både innan enkeltbesetninger og beitelag på Fron vestsida. Prosjektet er i beiteprioritert sone og vil omfatte delar av utmarksbeite på vestsida av Lågen i kommunane Nord-Fron og Sør-Fron. Prosjektområdet vil vere avgrensa til beiteområde for dei to beitelaga Kvam vestsida beitelag og Børkdalsfjellet beitelag i Nord- og Sør-Fron. Besetningen er KSL godkjent og undersøkt av Mattilsyn og fylkesmannen i Oppland

Resultat 2018- 2019

- Resultat registrert i høve til dei 400 prosjektlamma i både 2018 og 2019:
- Tal frå 2018/2019 er skrive slik at fyrste tal gjeld 2018
- 15/17 prosjektlam vart funne døde (kadaver) derav 14/17 lam funne på grunn av alarm.
- 2/1 lam vart dokumentert kongeørn 30/06,30/06,23/08
- 2/0 lam er antatt sikkert kongeørn 04/07,11/07/-
- 1/6 lam dokumentert gaupe 15/07/11/07,20/08,20/08,20/08,30/08
- 0/1 lam er antatt sikkert gaupe -/23/07
- 1/0 lam antatt sikkert tatt av jerv 01/08/-
- 0/1 lam er dokumentert teke av hund 0/24/07
- 9/8 lam ukjent tapsårsaker som lynnedslag, rovdyr, påkjørsel, udokumentbare skader, oppete m.m.
- 16 lam vart teke heim att i 2018 og 2 lam i 2019, grunna beiting på feil stad

Lam slepte og tapte i besetningen, beitelaget og nabobeitelaga

Beitelag	Sleppte		Tapsprosent	
	2018	2019	2018	2019
➤ Prosjektbuskap	1611	1284	12,8%	11,2%
➤ Kvam Vestside	2021	1862	8,4%	11,1%
➤ Breistulen	1199	1042	6,1%	5,7%
➤ Kvikne og Sorp.	1659	1509	4,3%	4,8%
➤ Høgsetra	410	294	12,7%	10,2%
➤ Sjolia	1035	636	9,3%	5,3%

Tapsprosent

► **Tabell 4. Tapsprosent lam 2018/2019.**

Registrering	Tap% lam	Dok tap% rovvilt	Anna tap i %			
År	2018	2019	2018	2019	2018	2019
Prosjektlam	7,5	5,5	0,15	1,75	7,35	3,75
Andre lam	14,5	13,8				
Alle lam	12,8	11,2				

Andre lam 2018/2019 har kun et dokumentert lam drept, dette er kongeørn på innmark.

Tap av prosjektlam 2019 utenom dokumenterte tatt av rovvilt er på 3,75, altså normaltap.

Vårveker alle lam i besetningen

Vårvekt/lam - 10 kg	10-14 kg	15-19 kg	20-24 kg	Over 25 kg	
Prosjektlam	0,75%	24,5%	49,0%	22,0%	3,75%
Andre lam	3,2%	12,5%	43,0%	31,7%	9,6%
Alle lam	2,7%	17,6%	45,5%	27,2%	7,0%

Kadaverhundturer utenom alarmer

Konklusjoner

- ▶ Erfaring tilseier at ein ikkje hadde klart å dokumentere tapsårsak for prosjektlamma med ordinært tilsyn utan bruk av radiobjøllene.
- ▶ En ser òg at tidsfaktoren er svært avgjørende, og at når det blir respondert raskt på alarm fra radiobjøllene er mulighetene til å dokumentere tapsårsak større og motsatt ved venting.
- ▶ Tapsprosenten på prosjektlamma - lam med klave var signifikant lavere enn på andre lam. En ser at gaupa avsto fra å avlive lam med klave hos beitebruker i 2019. Tapsprosenten auka òg i nabobuskarpar som ikkje hadde lam med sporing.
- ▶ Kadaverhundekvipasjar finn kadaver, men ofte for seint i forhold til å kunne få dokumentert tapsårsak.
- ▶ Prosjektet har gitt klart svar på at freda rovvilt er ei utfordring på Fron Vestside, beitebruker, fikk erstatta alle lam utenom normaltap i 2019

Konklusjoner/påstander

- Beitebruker greier ikkje dokumentere nok skadde/drepe dyr til å få erstatta det han har krav på.
- Radiobjøller er det beste virkemiddelet for å oppnå tilstrekkelig dokumentasjon av skader i beiteområde.
- Kadaverhundekvipasje er det nest beste virkemiddelet.
- Tilsyn er best ved å ta med ein kadaverhund, gjetarhunden kan gjerne utdannast og brukes.
- Tilsyn uten GPS og GPS-kunnskap er det liten vits å drive med.
- Prosjektet må kunne hjelpe beitebrukere i framtidige erstatningssaker.
- Tap av lam med klave er signifikant mindre enn uten klave.
- Kongeørn er i praksis totalfreda.
- Ein når ikkje fram med klagesaker til SNO.
- Elektronisk overvaking krev god oppfølging både heime og ute på beite.
- Helse til lamma er ikke så langt vi kan tolka tala noko problem.

.

Radiobjellelaget i Oppland

Utstyr i drift 2019 er som tabellen under. Her er det slik at tal einingar i bruk i forhold til Telespor stort sett er einingar som har fungert heile beitesesongen. Her har ikring 5276 stk. vorte starta i 2019 medan 4500 stk. har gått stort sett heile sesongen. For Findmy er det slik at 1417 stk. har starta i 2019, medan ikring 1150 har fullført sesongen nokon lunde.

Elektronisk utstyr	Tal enheter i bruk	Tal medlemmer/aktive	Enheter pr. brukar
Radiobjøller	5276	392/300	17,6
Findmy	1417	137/99	14,3
Sum/snitt	6693	372	18,0
Salsteinavlesarar	4	2	2

Feil på utstyr

- Telespor: Dei gamle grå fortsett nokså bra. Det som skjer med nokre etterkvart er at «bevegelsessensoren» vert sett ut av drift ved at ei kule i innmaten irrar fast. Dette resulterer i at radiobjølla verkar som før. Men den går ofte i alarm, og på sitt vis da ikkje er god nok
- Oransje frå 2016-2018. Her er det ein feil med ein kondensator, som litt forenkla sagt er som eit ekstra batteri
- Findmy: Alle slike før 2016 er nokså ustabile og vi må rekna med at fleire og fleire av dei stoppar. Dei som vart produsert mellom 2016-2019 held nok eit betre nivå, men her er det òg for mange som ikkje fungerer som dei skal.
- Vi må i alle tilfelle både med radiobjøller og Findmy skynde oss å seia at noko òg kan vera brukarfeil.

Prosjekter

- **Lammetapsprosjekta i Oppland 2019:**
- Det er gjennomført 3 lammetapsprosjekt i Oppland 2019
- 1. Sør-Aurdal, 3. året: 140 radiobjøller frå Telespor fordelt på 2 brukarar (90/50)
- 2. Fron, 2. året: 500 radiobjøller frå Telespor fordelt på 3 brukarar (400/65/35)
- 3. Øyer, 1. året: 300 radiobjøller frå Telespor fordelt på 3 brukarar (100/100/100)
- Søkt om nytt prosjekt på Lesja i 2020